

بررسی اثربخشی سواد رسانه‌های دیجیتالی بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان (مطالعه موردی دانش‌آموزان تشکیلات فرزندان متوسطه دوره اول کرج)

سمیه بوربور^{۱*}، مهدی فقیهی^۲، احمدعلی یزدان پناه^۳

۱- کارشناسی ارشد مدیریت فناوری اطلاعات واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران

۲- عضو هیأت علمی مرکز پژوهش‌های مجلس

۳- عضو هیأت علمی موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی

Somybourbour@gmail.com

چکیده

هدف این پژوهش بررسی تاثیر سواد رسانه‌های دیجیتالی بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان عضو تشکیلات فرزندان متوسطه دوره اول کرج می‌باشد. روش پژوهش توصیفی و از نوع پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری ۱۶۰ نفر از دانش‌آموزان دختر عضو تشکیلات فرزندان کرج می‌باشد. حجم نمونه با استفاده از جدول کرجسی و مورگان و با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای ۱۱۳ نفر تعیین گردید. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه محقق ساخته رشد مهارت‌های اجتماعی کرامتی (۲۰۰۸) که روایی آن مورد تأیید متخصصان و پایایی بر اساس ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۹ برآورد گردیده بود، مورد استفاده قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از t مستقل و با کمک آزمون من-ویتنی (به جهت عدم توزیع طبیعی داده‌ها) و نرم‌افزار SPSS انجام شد. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که سواد رسانه‌های دیجیتالی بر تمامی ابعاد مهارت‌های اجتماعی (احترام به دیگران، رعایت مقررات، انجام وظیفه، فعالیت گروهی و تحمل‌پذیری) دانش‌آموزان عضو تشکیلات فرزندان دوره اول متوسطه تأثیر مثبت و معناداری داشت.

واژگان کلیدی: سواد رسانه، سواد رسانه‌های دیجیتالی، مهارت‌های اجتماعی

۱- مقدمه

هم‌اکنون انقلاب اطلاعات و ارتباطات، مرزهای ملی را درنوردیده و تحولات شگرفی را در عرصه جهانی‌شدن خلق کرده است. از این رو حجم بالای اطلاعات و دانش‌های تازه، به‌راحتی از طریق شبکه‌های اطلاعاتی در دسترس همگان قرار می‌گیرد، دیگر جای هیچ‌گونه تردیدی وجود ندارد. موضوعی که در این عصر «دهکده جهانی» در شکل‌گیری دارای اهمیت است، نحوه برخورد و استفاده ما از پیشرفت‌های پرشتاب و خیره‌کننده فناوری اطلاعات و ارتباطات در شئون مختلف زندگی است. در این میان رسانه‌ها می‌توانند همچون ابزاری مفید به انسان معاصر کمک کنند تا با استفاده از آخرین پدیده‌های علمی، زندگی دلخواه، آرمانی، پربار پرتلاشی داشته باشد. ضمن اینکه اگر این ابزار، غلط، نادرست و یا با سوءنیت به کار گرفته شود، می‌تواند به‌صورت نیرویی ویران‌کننده و مصیبت‌بار عمل نماید؛ بنابراین داشتن اطلاعات و آگاهی‌های لازم در زمینه بهره‌مندی از پیام‌های رسانه‌های می‌تواند استفاده ما را از رسانه‌ها مؤثرتر، پویاتر و لذت‌بخش‌تر نماید تا به‌راحتی تحت تاثیر ارزش‌ها و ایدئولوژی‌های خاص رسانه‌های قرار نگیریم (هاشم نژاد ابرسی، ۱۳۹۵: ۳).

با پیدایش و گسترش انقلاب تکنولوژی در دهه ۱۹۸۰ جهان به مرحله جدیدی گام نهاد که در آن رسانه‌ها ضمن تکامل و تنوع، به یکی از اجزای اصلی جوامع بشری تبدیل شده‌اند؛ بنابراین برای این که بتوان در برابر رسانه‌های متعدد، مخاطبینی داشت که در کنار بهره‌برداری آگاهانه و فعالانه از این رسانه‌ها، خود را در مقابل چالش‌ها حفظ نمایند، باید سواد جدیدی ایجاد کرد. پس نیازمند ارائه تعریف گسترده‌تری از سواد و افزایش فضای مفهومی آن هستیم؛ که معمولاً به معنای توانایی خواندن و نوشتن صرف نیست بلکه بهره‌مندی از تفکر منتقدانه در برخورد با رسانه‌هاست که از آن به‌عنوان سواد رسانه‌های یاد می‌شود، این آموزش روش و چارچوب جدیدی فراهم می‌کند که برای زندگی شهروندی قرن ۲۱ ضروری است (دهقان شاد و محمودی کونده، ۱۳۹۱: ۷۰). هابرماس^۱ در نقش آتی رسانه‌ها رویکردی دوجبه‌ای و مشروط را مطرح می‌کند و معتقد است که رسانه‌ها آینده را تیره‌تر و یا روشن‌تر می‌سازند. به جرئت می‌توان گفت که تقریباً هیچ مسئله اجتماعی را نمی‌توان یافت که به‌گونه‌ای مستقیم و یا غیرمستقیم تحت تأثیر رسانه‌ها نباشد (هاشم نژاد ابرسی، ۱۳۹۵: ۳).

سواد رسانه‌های یکی از مباحث جذاب در حوزه ارتباطات و به‌عنوان یک اندیشه کلیدی مطرح است که در نتیجه آن افراد خود را به رسانه‌ها اعالم می‌نمایند، تا معنای پیام‌هایی که با آنها مواجه می‌شوند تعبیر و تفسیر کنند. افراد با داشتن سواد رسانه‌های می‌توانند رسانه‌ها و تولیدات رسانه‌های را از یکدیگر تفکیک کرده و شناسایی نمایند؛ زیرا در حال حاضر قرار گرفتن افراد در انتهای مسیر رسانه‌ها به‌عنوان دریافت‌کنندگان پیام پایان یافته است و آنها باید در فرایند ارتباط، شرکای فعالی باشند. اما متأسفانه خواست اکثر افراد برخورد یک‌سویه، انفعالی و غیر هدفمند با رسانه‌ها است. درحالی که مصلحت آنها در برخوردی هدفمند با رسانه بوده و در مرحله اول با میزان آگاهی و توان دریافت اطلاعات را تقویت کرده و با همین توان در جهت تقویت روحیه انتقادی و خواست بیشتر حرکت نمایند. هدف سواد رسانه‌های هوشیار کردن، اختیاربخشی و آزادسازی مخاطب است. یکی از پیامدهای تحلیل و درک صحیح پیام‌های رسانه‌های، بال رفتن سطح آگاهی است که می‌تواند منجر به ایجاد ارتباطات اجتماعی سالم‌تر با رسانه‌ها و تقویت ساختارهای دموکراتیک جامعه گردد و شهروندان می‌توانند از این طریق به مشروع سازی گزینه‌های سالم‌تر در رسانه کمک نمایند؛ چرا که یک شهروند فعال و با سواد می‌تواند در ایجاد تغییرات اجتماعی مثبت فعالیت کند و عکس‌العمل خود را در برابر رسانه‌ها اعالم نماید و تنها بیننده صرف نباشد. در نهایت باید بدانیم تعمیم اهداف سواد رسانه‌های در گرو داشتن نگاهی دقیق، عمیق و تفکری منتقدانه در جهت انتخاب صحیح گزینه‌های رسانه‌ای است (هاشم نژاد ابرسی، ۱۳۹۵: ۴).

مک لوهان^۲ اولین بار عبارت سواد رسانه‌های را در سال ۱۹۶۵ به کاربرد و در کتاب خود با عنوان «درک رسانه» به آن اشاره داشت و نوشت «زمانی که دهکده جهانی تحقق یابد، لازم است انسان‌ها به سواد جدیدی به نام سواد رسانه‌های دست یابند.» (صدیق بنای، ۱۳۸۵). پل ماریس^۳ محقق رسانه می‌گوید: «سواد رسانه‌های، دانایی نسبت به نحوه کارکرد رسانه‌ها در جامعه است.» ژاستین لوتیس و سوت ژالی^۴ معتقدند: «سواد رسانه‌های عبارت است از فهم و درک محدودیت‌های فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و فناورانه خلق، تولید و انتقال پیام‌ها.» آرت سیلوربلت^۵ پنج مؤلفه برای تعریف سواد رسانه‌های بیان می‌کند. ۱- به دنبال آگاهی از اثرات رسانه‌های بر فرد و جامعه باشیم. ۲- در این فرایند جمعی که بین فرستنده و مخاطب نوعی تعادل متقابل ایجاد می‌شود، چه نوع فهم و درکی ایجاد می‌شود. ۳- بحث و مطالعه در حوزه توسعه راهبردهای تجزیه و تحلیل پیام‌های رسانه‌های به‌سوی مخاطب ۴- محتوای برنامه‌های تولیدشده رسانه‌ها به‌مثابه یک متن، چه نوع بینشی نسبت به رسانه در جامعه و در دوره فرهنگ معاصر خود ایجاد می‌کند ۵- سواد رسانه‌های در رسانه‌های جمعی باتربیت و ترویج نوعی لذت، فهم و درک، امتنان و ارزیابی محتوایی همراه است (تاجیک اسماعیلی و رمضانلو، ۱۳۹۵: ۷۱). هابز^۶ (۲۰۱۰) «سواد رسانه‌های و دیجیتالی» را به‌عنوان «منظومه‌ای از مهارت‌های زندگی که برای مشارکت کامل فضای رسانه‌های اشباع‌شده و جامعه غنی از اطلاعات لازم است» توضیح می‌دهد. رویارویی با پیچیدگی‌های رسانه به

¹ Habermas

² McLuhan

³ Paul Marisse

⁴ Justin Lewis and Soot Jalili

⁵ Art Silberblatt

⁶ Hobbes

مهارت‌های گوناگونی نیاز دارد که یکی از آن‌ها سواد دیجیتال است. سواد دیجیتالی مبنای «یادگیری مادام‌العمر» بوده و برای همه محیط‌های یادگیری و کلیه سطوح آموزشی مشترک است سواد دیجیتالی به همراه سواد اطلاعاتی یادگیرندگان را قادر می‌سازد که بر چگونگی دسترسی به اطلاعات و کنکاش در محتوای آن تسلط یافته و کندوکاوهای خود را گسترش دهند.

مهارت‌های زندگی، توانایی‌هایی است که فرد را قادر می‌سازد، انگیزه و رفتار سالم داشته باشد و فرصت و میدان انجام چنین رفتارهایی را نیز ایجاد کند. مهارت‌های اجتماعی یکی از مؤلفه‌های مهارت‌های زندگی بوده و بخشی از اجتماعی شدن کودکان است (منظور از اجتماعی شدن جریانی است که در آن هنجارها، مهارت‌ها، انگیزه‌ها و رفتارهای فرد شکل می‌گیرد تا ایفای نقش کنونی یا آتی او در جامعه، مناسب و مطلوب شناخته شود). در جریان اجتماعی شدن کودکان، برخی از افراد و گروه‌ها و سازمان‌ها نقش کلیدی دارند (کارتلج و میلبرن، ۱: ۱۳۸۶: ۵۵). یکی از مؤلفه‌های اساسی در زندگی شهروندی داشتن مهارت‌های اجتماعی است. مهارت‌های اجتماعی برای توانا ساختن افراد در جهت برقراری ارتباط مؤثر با دیگران، سازگاری و عملکرد در محیط بسیار مهم هستند. کسب این‌گونه توانایی‌ها برای توسعه و وارد شدن افراد در جامعه امری ضروری به حساب می‌آید (هارجی؛ ساندرز؛ دیکسون، ۲: ۱۳۷۷: ۹۷).

صاحب‌نظران معتقدند حضور رسانه‌ها بر روی مسائل اجتماعی افراد جامعه تأثیر گذاشته است و در این بین دانش آموزان به‌عنوان بخش بسیار مهم و آسیب‌پذیر جامعه، نوک پیکان اثرپذیری از رسانه‌ها هستند. دانش آموزان همواره در معرض چالش‌های ناشی از استفاده از رسانه‌ها و پیامدهای آن می‌باشند. حجم وسیع پیام‌های تولیدشده توسط رسانه‌ها آنان را ناگزیر از گزینش و انتخاب‌گری می‌نماید. دانش آموزان باید پیوسته آگاهی‌هایشان را افزایش دهند تا برداشته‌های سطحی از پیام‌ها نداشته باشند و در واقع هدف نیز، افزایش درک و دانش ما نسبت به تفسیرهاست. همه پیام‌های رسانه‌های قابل‌تعبیر و تفسیر هستند (امیر انتخابی و رجبی، ۱۳۸۷: ۱۴). بیانیه یونسکو در زمینه آموزش و پرورش (۱۹۸۲) بر فهم انتقادی محیط رسانه‌های که ما را فراگرفته در جهت افزایش اصول شهروندی و مشارکت اجتماعی تأکید کرده و در سال‌های اخیر نیز، به آموزش سواد رسانه‌های به‌ویژه در کشورهای اروپایی با تأکید بر رسانه‌های دیجیتال توجه زیادی گردیده است (تقی زاده، ۱۳۹۶: ۱۵۵).

نظر به اهمیت مطالعه تاثیر سواد رسانه‌های دیجیتال بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان عضو تشکیلات فرزندانگان دوره متوسطه اول شهر کرج، و با توجه به این که تاکنون پژوهشی در دانش آموزان عضو تشکیلات فرزندانگان دوره متوسطه شهر کرج، در خصوص تاثیر سواد رسانه‌های دیجیتال بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان انجام نشده است لزوم انجام این پژوهش ضروری می‌نمود، از نتایج آنی پژوهش، شناسایی میزان سواد رسانه‌های دیجیتال بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان پایه هفتم عضو تشکیلات فرزندانگان دوره متوسطه اول شهر کرج است. از نتایج آنی پژوهش، ارائه راه کارها و رهنمودها به مسئولان و دست‌اندرکاران، جهت تقویت و توسعه میزان سواد رسانه‌های دیجیتال بر مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان عضو تشکیلات فرزندانگان دوره متوسطه اول و پوشش نقاط ضعف آنها، می‌توان نام برد. از این رو، نتایج پژوهش می‌تواند بصورت کاربردی مورد استفاده کارشناسان حوزه پرورشی به ویژه سازمان دانش آموزی و سایر علاقمندان به این حوزه پژوهشی قرار گیرد. با توجه به موارد فوق، پژوهش حاضر در پی پاسخگویی به این سوال است که سواد رسانه‌های دیجیتال می‌تواند یکی از تعیین‌کننده‌های مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان عضو تشکیلات فرزندانگان دوره متوسطه اول شهر کرج باشد؟

۲- اهداف پژوهش

هدف کلی از این پژوهش، بررسی اثربخشی سواد رسانه‌های دیجیتال در ارتقای مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان عضو تشکیلات فرزندانگان دوره اول متوسطه شهر کرج در سال تحصیلی ۹۶-۹۷

اهداف فرعی آن به ترتیب زیر می‌باشد:

۱- تعیین اثربخشی سواد رسانه‌های دیجیتال بر ارتقای مهارت احترام گذاشتن به دیگران در دانش‌آموزان عضو تشکیلات فرزندانگان دوره اول متوسطه شهر کرج در سال تحصیلی ۹۶-۹۷

1 Cartelge and Milburn

2 Harji et al

- ۲- تعیین اثربخشی سواد رسانه‌های دیجیتالی بر ارتقای مهارت رعایت مقررات در دانش‌آموزان عضو تشکیلات فرزندگان دوره اول متوسطه شهر کرج در سال تحصیلی ۹۶-۹۷
- ۳- تعیین اثربخشی سواد رسانه‌های دیجیتالی بر ارتقای مهارت انجام‌وظیفه در دانش‌آموزان عضو تشکیلات فرزندگان دوره اول متوسطه شهر کرج در سال تحصیلی ۹۶-۹۷
- ۴- تعیین اثربخشی سواد رسانه‌های دیجیتالی بر ارتقای مهارت فعالیت‌های گروهی در دانش‌آموزان عضو تشکیلات فرزندگان دوره اول متوسطه شهر کرج در سال تحصیلی ۹۶-۹۷
- ۵- تعیین اثربخشی سواد رسانه‌های دیجیتالی بر ارتقای مهارت تحمل‌پذیری در دانش‌آموزان عضو تشکیلات فرزندگان دوره اول متوسطه شهر کرج در سال تحصیلی ۹۶-۹۷

۳- تئوری و پیشینه تحقیق

- سواد رسانه‌های: عبارت است از یک نوع درک متکی بر مهارت که براساس آن می‌توان انواع رسانه‌ها و انواع تولیدات آن‌ها را شناخت و از یکدیگر تفکیک و شناسایی کرد (شکرخواه: ۳).
- سواد رسانه‌های دیجیتالی: هابز^۱ (۲۰۱۰) «سواد رسانه‌های و دیجیتالی» را به‌عنوان «منظومه‌ای از مهارت‌های زندگی که برای مشارکت کامل فضای رسانه‌های اشیاع‌شده و جامعه غنی از اطلاعات لازم است» معرفی می‌نماید.
- مهارت‌های اجتماعی: مهارت‌های اجتماعی، رفتارهایی هستند که فرد را قادر به تعامل مؤثر و اجتناب از پاسخ‌های نامطلوب نموده و بیانگر سلامت رفتاری و اجتماعی افراد هستند. این مهارت‌ها ریشه در بسترهای فرهنگی و اجتماعی داشته و شامل رفتارهایی نظیر پیش‌قدم شدن در برقراری روابط جدید، تقاضای کمک نمودن و پیشنهاد برای کمک به دیگران است (گرمارودی و وحدانی، نیا، ۱۳۸۵: ۱۴۹).
- تشکیلات فرزندگان: فرزندگان به گروهی از دانش‌آموزان دختر اطلاق می‌شود که به‌منظور انجام فعالیت‌های داوطلبانه و در راستای اهداف مشترک در تشکیلات دانش‌آموزی فعالیت می‌نمایند. فعالیت این تشکیلات در راستای تحقق مشارکت جویی در بین دانش‌آموزان و انجام کارهای گروهی و جمعی و پرورش استعدادها در زمینه‌های اجتماعی دانش‌آموزان در جامعه است.

۴- پیشینه پژوهش

هاشم نژاد ابرسی (۱۳۹۵) در پژوهشی به تحلیل تأثیر سواد رسانه‌های بر رفتار اجتماعی دانش‌آموزان دوره ابتدایی قائم‌شهر پرداخت و نتیجه گرفت سواد رسانه‌های بر رفتار دانش‌آموزان تأثیر ملموسی دارد.

شریفی، محمدی، فرهادی و فاضلی (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان ابتدایی شهر ایلام پرداختند و این استنباط را انجام دادند که فناوری اطلاعات و ارتباطات بر مهارت‌های اجتماعی تأثیر فوق‌العاده‌ای دارد. اطهری و یغموری (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر تعاملات اجتماعی دانش‌آموزان دختر مدارس غیرانتفاعی پرداختند و در آن نتیجه گرفتند که شبکه‌های اجتماعی بر تعاملات اجتماعی (تعامل با جامعه، تعامل با فرد، تعامل ذهنی) تأثیر شگرفی دارد. نیازی، زارعی زوارکی و علی‌آبادی (۱۳۹۵) پژوهشی با موضوع «تأثیر آموزش سواد رسانه‌های مبتنی بر فناوری بر میزان آگاهی دانش‌آموزان» تمام دانش‌آموزان دوره دوم ابتدایی شهر تهران پرداختند و نتیجه گرفتند که آموزش سواد رسانه‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات باعث افزایش میزان آگاهی دانش‌آموزان از سواد رسانه‌های شده است.

عوض زاده، میرزابیگی، خسروی و ایزدی (۱۳۹۴) پژوهشی با عنوان تأثیر کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات (فاوا) بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه منطقه ۵ شهر تهران از دیدگاه معلمان را گردآوری کردند و در انتها نتایج پژوهش نشان داد که فناوری اطلاعات بر مهارت‌های اجتماعی و تمامی ابعاد آن همکاری، همدلی، خویشتن‌داری و ابراز وجود تأثیر

1 Hobbes

می‌گذارد. لذا با توجه به تأثیر فناوری اطلاعات بر مهارت همکاری پیشنهاد می‌شود که دانش آموزان را باید تشویق کرد که از طریق فناوری اطلاعات و ارتباطات با همدیگر ارتباط برقرار کنند، در انجام کارها از این طریق همکاری و مشارکت کنند. مرادی و زارع زوارکی (۱۳۹۳) پژوهشی با عنوان کاربرد آموزشی فن‌آوری چندرسانه‌های در حیطه مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان انجام دادند. نتایج نشان داد که در مدارس ویژه کودکان استثنایی، برنامه‌های آموزشی و پرورشی رایج، بیشتر بر بعد مهارت‌های تحصیلی و آموزشی تا کید می‌ورزند و وقت و هزینه کمتری صرف آموزش مهارت‌های اجتماعی کودکان و دانش آموزان استثنایی می‌شود و در نتیجه این کودکان در کسب مهارت‌های اجتماعی با برخی کمبودها مواجه‌اند.

محمدجانی و صفرنواده (۱۳۹۳) با موضوع تأثیر استفاده از اینترنت بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان ابتدایی تحقیقی را انجام دادند و منتج به این شد که استفاده از اینترنت تأثیر معناداری بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان دارد و موجب برقراری روابط و تعاملاتی سازنده در اجتماع می‌شود اما باید توجه داشت که بایستی فرهنگ صحیح استفاده از این نوآوری را نهادینه کرد و بستر مناسبی را برای استفاده مناسبی از این نوآوری مهیا ساخت.

دایی‌زاده، فلاح، حسین زاده و حسین پور (۱۳۹۲) طی پژوهشی با عنوان «تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر مهارت‌های دانش آموزان سال سوم متوسطه» نشان دادند که فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر مهارت‌های اجتماعی سال سوم متوسطه تأثیرات ژرف و عمیقی می‌گذارد. دسترسی و شناخت و آگاهی دانش آموزان و کاربران با چگونگی و نحوه ی کار با رایانه و اینترنت و تلفن همراه و همچنین آشنایی با تأثیرات مختلف این فناوری‌ها، می‌تواند بر کسب مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان نظیر برقراری ارتباط، تفکر انتقادی، تصمیم‌گیری، حل مسئله، مشارکت و همکاری اثرگذار باشد.

مرادی (۱۳۹۲) طی پژوهشی جهت دریافت کارشناسی ارشد در رشته تکنولوژی آموزشی با عنوان «بررسی تأثیر آموزش چندرسانه‌های بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان درخودمانده پایه اول ابتدایی شهر تهران در سال تحصیلی ۹۲ - ۱۳۹۱» نشان داد که چندرسانه‌های آموزشی باعث بهبود در مولفه‌های مهارت‌های اجتماعی در دانش آموزان در خودمانده شده است. کریم زاده (۱۳۹۳) بررسی رابطه بین وابستگی به اینترنت و مهارت‌های اجتماعی انجام داد و نتیجه گرفت که هر چه وابستگی به اینترنت در دانشجوین افزایش یابد مهارت‌های اجتماعی در آنان کاهش می‌یابد.

کلارد و همکاران^۱ (۲۰۱۷) پژوهشی با عنوان «سواد رسانه‌های دیجیتال در محل کار: یک مدل سازگاری و انطباق» انجام داده و در آن نتیجه گرفته که آموزش سواد رسانه‌های دیجیتال باعث ایجاد یک مدل سازگاری و انطباق در سازمان گردیده و ضمن بالا بردن اعتمادبه‌نفس، هماهنگی را در بین کارکنان بیشتر کرده و مدیریت سازمان را مطلوب‌تر می‌نماید و بهره‌وری را در سازمان افزایش می‌دهد. ژانگ و زو^۲ (۲۰۱۶) پژوهشی با عنوان «بررسی سواد رسانه‌های دیجیتالی دانش آموزان پایه ۵ و ۶ درجه در پکن» باهدف بررسی سواد رسانه‌های دیجیتالی دانش آموزان مدارس ابتدایی، سواد رسانه‌های درک شده در مقیاس دانش آموزان ابتدایی انجام دادند و نتیجه گرفته شد با توجه به سواد رسانه‌های دیجیتال، هرچند اختلاف معنی‌داری در گروه‌های مختلف وجود داشت، تفاوت معناداری بین دانشجوین دختر و پسر وجود نداشت. علاوه بر این، سواد رسانه‌های دیجیتالی دانش آموزان ابتدایی تحت تأثیر تجربه رسانه‌های دیجیتالی دانش آموزان و میانجیگری والدین قرار گرفت.

هاب و تازل^۳ (۲۰۱۷) در تحقیقی با عنوان «انگیزه یک معلم برای سواد رسانه‌های و دیجیتالی» نتیجه گرفت که ارتباط معناداری بین معلمان متخصص و سواد رسانه‌های و دیجیتالی وجود دارد. والیس^۴ (۲۰۱۵) در پایان‌نامه دکترای خود به موضوع «بررسی تأثیر فناوری ارتباطات بر مهارت‌های اجتماعی و قابلیت اطمینان» پرداخت و در این تحقیق ارتباط بین استفاده از فناوری ارتباطات اطلاعاتی (ICT)، سطح مهارت‌های اجتماعی آن‌ها و نحوه دلخواه بودن آن‌ها توسط یک شریک ارتباط در دو رسانه مختلف ارتباطی چت متن

1- Collard A-S, De Smedt T, Dufrasne M, Fastrez P, Ligurgo V, Patriarche G, Philippette T

۲ Zhang & Zhu

۳ Hobbs & Tuzel

۴ Wallis

و چهره به چهره مورد بررسی قرارداد و نشان داد هیچ ارتباط معنی داری بین تکرار ICT یا اولویت ICT و مهارت‌های اجتماعی وجود ندارد.

کاهن^۱ (۲۰۱۲) تحقیقی با موضوع «آموزش سواد رسانه‌های دیجیتال و مشارکت مدنی و سیاسی آنلاین» انجام داد و نتیجه گرفت که تمرکز بیشتر بر ارزش بالقوه آموزش سواد رسانه‌های دیجیتالی منتج به حمایت از کیفیت، کمیت و برابری مشارکت مدنی و سیاسی است و توصیه نموده، سیاست‌گذاران، توسعه‌دهندگان برنامه درسی و مربیان برای توسعه و ادامه راه‌ها برای ارائه این آموزش و امکانات مرتبط با آن، اهمیت بیشتری قائل شوند. آکتی و گورول^۲ (۲۰۱۲) پژوهشی با موضوع «بررسی رابطه بین سواد رسانه‌های و مهارت‌های اجتماعی» انجام دادند و در انتها نتیجه گرفتند که رابطه خیلی قوی بین سواد رسانه‌های و مهارت‌های اجتماعی وجود ندارد؛ اما به طرز معناداری سطح مهارت‌های اجتماعی در بین دختران بیش از پسران بود.

۵- ابزار و روش‌ها

جامعه آماری مورد نظر در این تحقیق را کلیه دانش آموزان دختر عضو تشکیلات فرزاتگان متوسطه دوره اول شهر کرج تشکیل می‌دهد که بر اساس آخرین آمار و اطلاعات تعداد این دانش آموزان ۱۶۰ نفر می‌و با استفاده از جدول کرجسی و مورگان تعداد ۱۱۳ از بین دانش آموزان دختر عضو تشکیلات فرزاتگان انتخاب شدند. به منظور نمونه‌گیری نیز پس از برآورد حجم نمونه از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای استفاده گردید.

برای سنجش رشد مهارت‌های اجتماعی از پرسشنامه محقق ساخته رشد مهارت‌های اجتماعی کرامتی (۱۳۸۱) استفاده شد. این آزمون توسط محمدرضا کرامتی برای پایان‌نامه دکتری بر اساس دیدگاه گات و سفران^۳، داماس^۴، اسمیت^۵، تمک^۶، میلبرن^۷ و دیگران طراحی و اعتباریابی شده است.

پرسشنامه استاندارد رشد مهارت‌های اجتماعی توسط کرامتی^۸ (۲۰۰۸) بر روی دانش آموزان دختر و پسر مشهد پایه پنجم ابتدایی اجرا و استاندارد شده است و ضریب پایایی آن ۰/۸۹ گزارش شده است. همچنین در پژوهش حسینی نسب و سلطانی (۱۳۹۰) میزان پایایی برابر ۰/۷۴ به دست آمد که توسط استادان دیگر روایی ابزار مورد استفاده محرز گردید.

ابتدا جهت تجزیه و تحلیل داده‌های بدست آمده، از شاخص‌های و روش‌های آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده شده است از آمار توصیفی برای بدست آوردن فراوانی، درصد، میانگین، انحراف استاندارد، و سپس از آمار استنباطی برای بدست آوردن تحلیل کوواریانس و آزمون t مستقل به کمک نرم افزار spss استفاده شد. با توجه به اینکه آزمون تی بر پایه توزیع نرمال بوده و زمانی بهترین نتیجه را می‌دهد که داده‌هایمان دارای توزیع نرمال یا نزدیک به توزیع نرمال باشند اما با نتایج به دست آمده از آزمون تی به این نتیجه رسیدیم که داده‌ها به صورت نرمال توزیع نشده‌اند و می‌بایست از معادل نا پارامتری این آزمون یعنی آزمون یو (من-وینتی^۹) استفاده نمود. تجزیه و تحلیل با استفاده از نرم‌افزار spss انجام شد.

۶- بحث و نتیجه‌گیری

۱ Kahne
۲ Akti & Groul
۳ Gott and Sefran
۴ Dumas
۵ Smith
۶ Tamk
۷ Milburn
۸ Keramati
۹ Mann-Whitney U

جدول ۶-۱ میانگین و انحراف استاندارد پرسشنامه رشد مهارت های اجتماعی را در پیش‌آزمون و پس‌آزمون دو گروه تجربی (سواد رسانه‌های) و کنترل نشان می‌دهد.

جدول شماره ۱. توصیف متغیرهای تحقیق و نتایج آزمون کالموگراف-اسمیرنوف (۱-۶)

Sig.	df	D	پس‌آزمون		پیش‌آزمون		گروه	متغیر
			انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین		
۰/۸۸	۵۶	۰/۱۱۰	۴/۸	۱۰۱/۷	۶/۲	۷۹/۶	سواد رسانه‌های	مهارت‌های اجتماعی
۰/۱۶	۵۷	۰/۱۳۱	۵/۸	۸۷/۱	۸/۱	۷۹/۳	کنترل	احترام به دیگران
۰/۰	۵۶	۰/۱۷۱	۱/۵	۱۸/۷	۱/۸	۱۵/۸	سواد رسانه‌های	رعایت مقررات
۰/۲	۵۷	۰/۱۵۴	۱/۸	۱۶/۸	۱/۸	۱۵/۵	کنترل	انجام‌وظیفه
۰/۰	۵۶	۰/۲۱۷	۱/۶	۱۷/۷	۲/۱	۱۲/۵	سواد رسانه‌های	فعالیت گروهی
۰/۸۹	۵۷	۰/۱۰۹	۲/۶	۱۴/۳	۲/۶	۱۲/۹	کنترل	تحمل‌پذیری
۰/۰	۵۶	۰/۱۶۸	۱/۸	۱۵/۲	۱/۸	۱۱/۵	سواد رسانه‌های	
۰/۰	۵۷	۰/۱۹۳	۱/۹	۱۳/۵	۲/۵	۱۱/۹	کنترل	
۰/۱	۵۶	۰/۱۵۹	۱/۹	۳۲/۳	۲/۹	۲۵/۶	سواد رسانه‌های	
۰/۰	۵۷	۰/۱۸۹	۳/۲	۲۶/۷	۳/۲	۲۴/۹	کنترل	
۰/۰	۵۶	۰/۲۲۳	۱/۳	۱۷/۶	۱/۹	۱۴/۷	سواد رسانه‌های	
۰/۴	۵۷	۰/۱۴۷	۲/۲	۱۵/۵	۱/۷	۱۴/۳	کنترل	

نتایج آزمون کالموگراف-اسمیرنوف ۱ در جدول ۶-۲ نشان داد که داده‌های متغیرهای مهارت‌های اجتماعی، احترام گذاشتن به دیگران، رعایت مقررات، انجام‌وظیفه، فعالیت گروهی و تحمل‌پذیری به صورت طبیعی توزیع نشدند ($p < 0/05$)؛ بنابراین، از آزمون من-ویتنی برای آزمون فرضیه‌های استفاده شد.

جدول شماره ۲. نتایج آزمون من-ویتنی برای متغیرهای مهارت‌های اجتماعی (۲-۶)

Sig.	Z	U	متغیر
۰/۰	-۸/۹۶	۳۵/۵	مهارت‌های اجتماعی
۰/۰	-۵/۶۰	۶۴۰	احترام گذاشتن دانش‌آموزان به دیگران
۰/۰	-۶/۸۶	۴۱۱	رعایت مقررات
۰/۰	-۴/۲۶	۸۶۳	انجام‌وظیفه
۰/۰	-۸/۱۹	۱۹۲	فعالیت گروهی
۰/۰	-۵/۱۸	۷۰۴	تحمل‌پذیری

فرض ۱: سواد رسانه‌های دیجیتالی، مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد.

نتایج آزمون من-ویتنی ۲ در جدول ۶-۲ نشان داد که بین میانگین مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان گروه سواد رسانه‌های دیجیتالی و کنترل تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($Z=8/96, P=0/0$)؛ به عبارت دیگر، سواد رسانه‌های دیجیتالی منجر به افزایش معنی‌دار مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان شد.

1 Kalmograph-Smirnov

۲ Mann-Whitney U

پس می‌توانیم نتیجه‌گیری کنیم، دانش آموزانی که تحت آموزش سواد رسانه‌های قرار می‌گیرند ضمن توانمند شدن برای بهره‌برداری بهینه از فضای رسانه، کارایی بیشتری در بروز مهارت‌های اجتماعی خواهند داشت. این موضوع در خرده‌فعالیت‌هایی که سازنده مهارت‌های اجتماعی هستند نیز بخوبی مشهود است.

نتایج یافته‌های این فرضیه با دابی‌زاده، فلاح، حسین زاده و حسین پور (۱۳۹۲)، کریم زاده (۱۳۹۳)، مرادی و زارع زوارکی (۱۳۹۳)، محمدجانی و صفرنواده (۱۳۹۳)، عوض زاده، میرزابیگی، خسروی و ایزدی (۱۳۹۴)، هاشم نژاد ابرسی (۱۳۹۵)، شریفی، محمدی، فرهادی و فاضلی (۱۳۹۵)، اطهری ویغموری (۱۳۹۵)، کاهن^۱ (۲۰۱۲)، کلارد و همکاران (۲۰۱۷) همسو است.

فرض ۲: سواد رسانه‌های دیجیتال، مهارت احترام گذاشتن به دیگران را در دانش آموزان افزایش می‌دهد.

نتایج آزمون من-ویتنی در جدول ۶-۲ نشان داد که بین میانگین احترام گذاشتن دانش آموزان به دیگران گروه سواد رسانه‌های دیجیتال و کنترل تفاوت معنی داری وجود دارد ($P=0/0$ ، $Z=-5/60$)؛ به عبارت دیگر، سواد رسانه‌های دیجیتال منجر به افزایش معنی دار احترام گذاشتن دانش آموزان به دیگران شد.

فرض ۳: سواد رسانه‌های دیجیتال، مهارت رعایت مقررات دانش آموزان را افزایش می‌دهد.

بین میانگین رعایت مقررات دانش آموزان گروه سواد رسانه‌های دیجیتال و کنترل تفاوت معنی داری وجود دارد ($P=0/0$ ، $Z=-6/86$)؛ به عبارت دیگر، سواد رسانه‌های دیجیتال منجر به افزایش معنی دار رعایت مقررات دانش آموزان شد.

فرض ۴: سواد رسانه‌های دیجیتال، مهارت انجام وظیفه دانش آموزان را افزایش می‌دهد.

بین میانگین انجام وظیفه دانش آموزان گروه سواد رسانه‌های دیجیتال و کنترل تفاوت معنی داری وجود دارد ($P=0/0$ ، $Z=-4/26$)؛ به عبارت دیگر، سواد رسانه‌های دیجیتال منجر به افزایش معنی دار انجام وظیفه دانش آموزان شد.

فرض ۵: سواد رسانه‌های دیجیتال، مهارت فعالیت‌های گروهی دانش آموزان را افزایش می‌دهد.

بین میانگین فعالیت گروهی دانش آموزان گروه سواد رسانه‌های دیجیتال و کنترل تفاوت معنی داری وجود دارد ($P=0/0$ ، $Z=-8/9$)؛ به عبارت دیگر، سواد رسانه‌های دیجیتال منجر به افزایش معنی دار فعالیت گروهی دانش آموزان شد.

فرض ۶: سواد رسانه‌های دیجیتال، مهارت تحمل‌پذیری دانش آموزان را افزایش می‌دهد.

بین میانگین تحمل‌پذیری دانش آموزان گروه سواد رسانه‌های دیجیتال و کنترل تفاوت معنی داری وجود دارد ($P=0/0$ ، $Z=-5/18$)؛ به عبارت دیگر، سواد رسانه‌های دیجیتال منجر به افزایش معنی دار تحمل‌پذیری دانش آموزان شد.

۷- پیشنهادات

نتایج پژوهش نشان داد که سواد رسانه‌های دیجیتال بر مهارت‌های اجتماعی و تمامی ابعاد آن-مهارت‌های مربوط به احترام به دیگران، رعایت مقررات، انجام وظیفه، فعالیت گروهی و تحمل‌پذیری - تأثیر می‌گذارد. از این رو در این قسمت به پیشنهادات کاربردی در راستای پژوهش و نتایج به دست آمده پرداخته می‌شود:

گنجانیدن ماده درسی با عنوان سواد رسانه‌های دیجیتال در ساعات رسمی و یا غیر رسمی در مقطع متوسطه اول: آموزش و پرورش به‌عنوان متولی اصلی تعلیم و تربیت در کشور که موجبات رشد و ارتقاء دانش آموزان در تمامی جنبه‌های تعلیم و تربیتی می‌گردد، می‌بایست همانطور که در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش آمده است به ساحت تربیتی اجتماعی شدن نیز به اندازه پنج ساحت دیگر توجه نموده و از همه توان خود برای رسیدن به غایت این ساحت تلاش نماید. این امر مستلزم برنامه ریزی برای همه مؤلفه‌هایی

^۱ Kahne

است که در رشد ساحت اجتماعی شدن دانش آموزان و کسب این مهارت مؤثر است. از این روی پیشنهاد می‌گردد، نسبت به گنجاندن ماده درسی با عنوان سواد رسانه‌های دیجیتال در ساعات رسمی و یا غیر رسمی در مقطع متوسطه اول، ضمن جلوگیری از مخاطرات حضور دانش آموزان در فضای مجازی و رسانه‌های موبایل ارتقاء ایشان در مهارت‌های اجتماعی گردد.

برگزاری جلسات آموزش خانواده در مدارس با محورهای اختصاصی: با توجه به این که آموزش و پرورش در کنار خانواده سهم به سزایی در ارتقاء علمی و فرهنگی و مهارت‌های اجتماعی دارد، پیشنهاد می‌شود با برگزاری کلاس‌های آموزش خانواده و آگاه ساختن والدین به این مسائل و آموزش به آنان برای برقراری رابطه بهتر با فرزندانشان در پیشگیری نمودن از رفتارهای مخاطره آمیز و سواد دانش آموزان به استفاده مطلوب و موثر از رسانه‌ها بویژه رسانه دیجیتال، نقش موثری ایفا نماید.

- توانمند سازی معلمان مدارس بر اساس نیازهای مدرسه و منطقه مورد نظر
- برگزاری جلسات عمومی برای دانش آموزان در قالب آموزش مهارت‌های زندگی و بهبود و تقویت آن در دانش آموزان.
- استفاده از ظرفیت صدا و سیما جهت تهیه و پخش محتوای سواد رسانه‌های
- بهره‌گیری از ظرفیت دانشگاه‌ها و ارائه آخرین یافته‌های علمی به برنامه ریزان آموزش و پرورش

الف) منابع فارسی

- ۱- اطهری اسدالله، یغموری، مریم، (۱۳۹۵)، «تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر تعاملات اجتماعی نوجوانان دختر مدارس غیرانتفاعی آموزش و پرورش منطقه یک تهران»، فصلنامه علمی - پژوهشی اسلام و علوم اجتماعی، دوره ۸، شماره ۱۵، صص ۱۶۹-۱۹۰
- ۲- امیرانتخابی شهرو، رجبی مسعود، (۱۳۸۷)، «بررسی و تحلیل سطوح مختلف سواد رسانه‌ای، پژوهشنامه، ویژه نامه سواد رسانه‌ای، مجمع، تشخیص مصلحت نظام»، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک، شماره ۱۱، صص ۱۸۳-۱۵۶
- ۳- تاجیک اسماعیلی سمیه، رمضانلو مریم، (۱۳۹۵)، «رابطه بین سواد رسانه‌ای و میزان رضایت‌مندی از اخبار شبکه‌های سراسری و ماهواره‌ای»، فصلنامه رسانه، دوره ۲۷، شماره ۳، صص ۹۳-۶۷.
- ۴- تقی زاده عباس، (۱۳۹۶)، «مطالعه اثربخشی آموزش سواد رسانه‌ای بر دانش آموزان در شهر کرمان»، فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی، شماره ۴، دوره ۹۲، صفحه ۱۵۳-۱۷۴
- ۵- دایی زاده، حسین، فلاح وحید، حسین زاده بابک، حسین پور حسینعلی (۱۳۹۲)، «تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر مهارت‌های دانش آموزان سال سوم متوسطه»، فصلنامه جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، دوره ۳ شماره ۹، صص ۹۲-۷۵
- ۶- دهقان شاد حوریه، محمودی کوکنده سیدمحمد، (۱۳۹۱)، «بررسی ضرورت آموزش سواد رسانه‌ای کودکان و نوجوانان از نگاه متخصصان آموزش و پرورش شهر تهران»، فصلنامه مطالعات رسانه‌ای، دوره ۱۶، شماره ۱، صص ۸۲-۷۰
- ۷- شریفی حسنا، محمدی فاطمه، فاضلی زهرا و طیبیه فرهادی، (۱۳۹۵)، «تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان مقطع ابتدایی»، کنفرانس ملی دانش و فناوری روانشناسی، علوم تربیتی و جامع روانشناسی ایران، تهران، موسسه برگزار کننده همایش‌های توسعه محور دانش و فناوری سام ایرانیان
- ۸- شکرخواه یونس (۱۳۸۶)، «سواد رسانه‌ای، یک مقاله عقیده‌ای»، فصلنامه سواد رسانه، سال ۱۷، شماره ۴
- ۹- صدیق بنای هلن، (۱۳۸۵)، «زندگی ما در گرو رسانه، مرکز تحقیقات و مطالعات رسانه‌ای روزنامه همشهری»، <http://hamshahronline.ir/details/7392>
- ۱۰- عوض زاده نسرين، میرزابیگی محمدعلی، خسروی علی اکبر و مهشید ایزدی، (۱۳۹۴)، «تأثیر کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات (فاوا) بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان دوره دوم متوسطه منطقه ۵ شهر تهران از دیدگاه معلمان»، دومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی، موسسه آموزش عالی مهر اروند، مرکز راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار
- ۱۱- کارتلیج، جی و میلبرن، جی اف (۱۳۸۵) «آموزش مهارت‌های اجتماعی به کودکان»، چاپ پنجم، انتشارات: آستان قدس رضوی، ترجمه: محمد حسین نظری
- ۱۲- کریم زاده، نازنین (۱۳۹۳)، «بررسی رابطه بین وابستگی به اینترنت و مهارت تقویت اجتماعی دانشجویان»، نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روان‌شناسی، مردودشت، شرکت اندیشه سازان مبتکر جوان

- ۱۳- گرمارودی غلامرضا، وحدانی نیا مریم سادات (۱۳۸۵) «سلامت اجتماعی؛ بررسی میزان مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان»، فصلنامه پیمایش، دوره ۵، شماره ۲، صص ۱۵۳-۱۴۷
- ۱۴- محمدجانی، ابراهیم، صفرنواده، مریم، (۱۳۹۳)، «تأثیر استفاده از اینترنت بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان ابتدایی»، فصلنامه علمی - پژوهشی فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، دوره ۱۷، شماره ۵، صص ۷۵-۵۹
- ۱۵- مرادی رحیم، زارعی زوارکی اسماعیل، (۱۳۹۳)، «کاربرد آموزش فن آوری چندرسانه‌ای در حیطه مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان اتیسم»، تعلیم و تربیت استثنایی، دوره ۱۲۳، شماره ۱، صص ۶۵-۵۷
- ۱۶- مرادی، رحیم، (۱۳۹۲)، «تأثیر آموزش چند رسانه‌ای بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان در خود مانده پایه اول ابتدایی شهر تهران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد در رشته تکنولوژی آموزشی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی تهران،
- ۱۷- نیازی، لیلیا، زارعی زوارکی، اسماعیل، علی آبادی، خدیجه، (۱۳۹۵)، «تأثیر برنامه آموزش سواد رسانه‌ای مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر میزان آگاهی دانش‌آموزان»، مطالعات رسانه‌های نوین، دوره ۷، شماره ۲، صص ۱۵۶-۱۱۹
- ۱۸- هارجی، اون؛ ساندرز، کریستین؛ دیکسون، دیوید (۱۳۷۷)، «مهارت‌های اجتماعی در ارتباط میان فردی»، چاپ اول، تهران: رشد، ترجمه: مهرداد فیروز بخت و خشایار بیگی
- ۱۹- هاشم نژاد ابرسی، فاطمه، (۱۳۹۵)، «تحلیل تأثیر سواد رسانه‌ای بر رفتار اجتماعی دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهرستان قائمشهر ۱۳۹۵-۱۳۹۴»، سومین کنفرانس جهانی روانشناسی و علوم تربیتی، حقوق و علوم اجتماعی در آغاز هزاره سوم، شیراز، با همکاری مشترک دانشگاه علمی کاربردی آذین شوستر- دانشگاه زرقان- واحد پژوهش دانش پژوهان همایش آفرین

ب) منابع لاتین

1. Akti, S. & Gürol, A. (2012). Determining the relationship between media literacy and social skills. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 64, 238-243.
2. Collard, A. S. De Smedt, T. Dufresne, M. Fastrez, P. Ligurgo, V. Patriarche, G. & Philippette, T. (2017). Digital Media Literacy in the Workplace: A Model Combining Compliance and Inventivity. *Italian Journal of Sociology of Education*, 9(1), 122-154.
3. Hobbs, R., & Tuzel, S. (2017). Teacher motivations for digital and media literacy: An examination of Turkish educators. *British Journal of Educational Technology*, 48(1), 7-22.
4. Hobbs, R. (2010). Digital and media literacy: a plan of action. Knight commission on the information needs of communities in a democracy. Washington, DC, USA: Aspen Institute.
5. Kahne, J., Lee, N. J., & Feezell, J. T. (2012). Digital media literacy education and online civic and political participation. *International Journal of Communication*, 6, 24.
6. Wallis, A. L. (2015). Examining the impact of information communication technology on social skills and total likability. University of Northern Colorado.
7. Zhang, H., & Zhu, C. (2016). A study of digital media literacy of the 5th and 6th grade primary students in Beijing. *The Asia-Pacific Education Researcher*, 25(4), 579-592.

Surf and download all data from SID.ir: www.SID.ir

Translate via STRS.ir: www.STRS.ir

Follow our scientific posts via our Blog: www.sid.ir/blog

Use our educational service (Courses, Workshops, Videos and etc.) via Workshop: www.sid.ir/workshop